

Jobbágy Szabolcs
jobbagy.szabolcs@zmne.hu

A MAGYAR HONVÉDSÉG SZEREPVÁLLALÁSA A BIZTONSÁG ÉRTELMEZÉSÉNEK TÜKRÉBEN

Absztrakt

Értékelő elemzésemben a Magyar Köztársaság Alkotmányának, az Országgyűlés 94/1998-as (XII.29.) határozatának a Magyar Köztársaság biztonság és védelempolitikájának alapelveiről, a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájának, valamint a Magyar Köztársaság Katonai Stratégiájának az átfogó elemzése alapján összefüggéseket szeretnék felvázolni a biztonság, a Magyar Köztársaság biztonsága és a Magyar Honvédség szerepvállalása kapcsán. A teljesség igénye nélkül értelmezni szeretném a biztonság komplex fogalmát, megjelenését az érintett dokumentumokban.

In my evaluative analysis I would like to publish associations or relationships concerning security, security of the Hungarian Republic and role of the Hungarian Defence Forces on the basis of a comprehensive analysis of the Constitution of the Hungarian Republic, the 94/1998 governmental decision (The basic principle of the security and defence policy of the Hungarian Republic) and The Military and National Security Strategy of Hungary. Without need of completeness, I wish to clarify the complex concept of security and its appearance in the mentioned documents.

Kulcsszavak: *biztonság, alkotmány, biztonság és védelempolitika, katonai stratégia, euro-atlanti régió, új típusú kihívások ~ security, constitution, security and defence policy, military strategy, Euro-Atlantic region, new types of challenges*

ELŐSZÓ

A világ, amelyben élünk egy globalizált világ, melyet a különböző politikai, gazdasági, katonai szövetségi rendszerek formálódása és léte hat át. Ebben a globalizált és szövetségi rendszerek létezésén nyugvó világban, a biztonság, mint értéknek, és mint érdeknek a súlya jelentős mértékben felértékelődik. A folyamatosan változó globális viszonyok következtében azonban a biztonság komplex fogalma új értelmet nyer, új elemekkel bővül. A biztonságot veszélyeztető kockázati tényezők tárházában a klasszikus értelemben vett háborúk, az erőszak, a nukleáris fenyegetettség mellett olyan új típusú kihívások is megjelennek, mint a terrorizmus, az etnikai villongások, a regionális vagy vallási konfliktusok, az információs hadviselés [1] [2] [3], a kritikus infrastruktúra védelme [4], az illegális migráció [5], a klímaváltozás, az energiabiztonság. Ennek következtében az ország védelmét nemzeti és nemzetközi szinten, a különböző szövetségi rendszerek égisze alatt megtestesítő Magyar Honvédség alaprendeltetéséből és szövetségi kötelezettségéből adódó feladatköre is átértelmeződik, újabb elemekkel bővül, összhangban a Magyar Köztársaság és a különböző szövetségi rendszerek biztonsági értékeivel és érdekeivel.

BIZTONSÁG

A biztonság szó a latin *securitas*, -atis (f) szóból ered, mely többek között gond nélküli, gondtalan, biztonságos jelentéssel bír. A Hadtudományi Lexikon megfogalmazásában a biztonság nem jelent mást, mint az „... egyéneknek, csoportoknak, országoknak, régióknak, szövetségi rendszereknek a maguk reális képességein és más hatalmak, nemzetközi szervezetek hatékony garanciáin nyugvó olyan állapota, helyzete és annak tudati tükröződése, amelyben kizárható vagy megbízhatóan kezelhető az esetlegesen bekövetkező veszély, illetve adottak az ellene való eredményes védekezés feltételei.” [6]

A biztonság egy komplex fogalom, melynek magyarázatára, kategorizálására a szakirodalomban számos megfogalmazás található. A vonatkozó magyarázatokból nyilvánvalóvá válik, hogy a fogalom tartalma vitatott, nincs egységes értelmezése, az idők folyamán folyamatosan változott, átalakult, új elemekkel bővült. Nem lehet leszűkíteni csupán a katonai jellegű fenyegetésekre és az azokra adott válaszokra.

A hidegháború időszakában a legfontosabb biztonsági kihívás, elsőrendű kockázati tényező a nukleáris háború elkerülése, a Szovjetunió térnyerésének, expanziós politikájának a megakadályozása volt. Ezt követően, az egykori szuperhatalom széthullásával, a bipoláris világrend megszűnésével és olyan új kihívásokkal kellett és kell szembenézni, mint a terrorizmus, az etnikai feszültségek, a regionális vagy vallási konfliktusok, az információk hadviselés, a kritikus infrastruktúra védelme, az illegális migráció, a klímaváltozás, az energiabiztonság. Ebből adódóan a hidegháború lezárulásával megnőtt az igény a biztonság fogalma értelmének kiszélesítésére. Ennek a törekvésnek az egyik kiemelkedő képviselője Barry Buzan híres angol politológus. Az ő megfogalmazása alapján „... a biztonság a túlélés és a fennmaradás lehetősége és képessége a létet fenyegető veszélyekkel szemben.” [7] Többek között ő tett kísérletet elsőként a biztonság különböző kategóriáinak megkülönböztetésére. Munkássága eredményeképpen a biztonság öt fő szektorát különítette el, melyek a katonai, politikai, gazdasági, társadalmi és környezeti szektorok. [8] A Hadtudományi Lexikon megfogalmazásában is megtalálhatóak ezek az alapvető szektorok, kiegészülve a humanitárius, a környezetvédelmi és a katasztrófa-elhárítási szektorokkal. [6]

A katonai szektorban jelentkező biztonsági kihívások lényege egyrészt továbbra is abban áll, hogy az egyes nemzetállamok legfőbb célja a területüknek és a lakosságuknak a védelme. Másrészt az új típusú kihívások megjelenése is jelentős feladatokat helyez erre a szektorra, gondoljunk például a terrorizmusra, mely elleni küzdelem során, az egyes nemzetállamok katonai lépésekkel reagálnak, és katonai előkészületeket tesznek a védekezés érdekében. Az új típusú kihívások velejárója a hadügyben már korábban is uralkodó aszimmetria ismételt megjelenése, melynek szereplői eltérő erejű és szintű „szembenálló felek”. Az aszimmetria elsősorban a hálózat alapú hadviselésben teljesedik ki, amikor is a konfliktus, a konfrontáció az összetett, globális méretű társadalmi, gazdasági, politikai hálózatok miatt túlnyúlik a nemzetállamok határain, így ezen okból kifolyólag nehéz felvenni ellene a küzdelmet. Jó példa erre többek között az Egyesült Államoknak a terrorizmus ellen folytatott küzdelme. [8]

A biztonsági kihívások politikai szektorának lényege az instabil államszerkezettel, társadalmi berendezkedéssel, politikai és gazdasági helyzettel rendelkező, etnikai feszültségekkel terhelt államok problematikájában nyilvánul meg. Ezekben az úgynevezett „bukott államokban” nincs egy stabil politikai kormányzás, melynek hiányában a gazdasági és a társadalmi szektorok is sérülnek. Ezek együttes hatása, pedig ellehetetleníti a fenntartható politikai, gazdasági és társadalmi fejlődést. [9] Mivel az ilyen problémákkal küszködő államok jól meghatározható földrajzi régiókban helyezkednek el, így a jelentkező nehézségek a globalizáció, a kölcsönös függőségi viszonyok, illetve a szövetségi rendszerek miatt könnyen globális szinten jelentkezhetnek. Lokális szinten pedig

kedvezhetnek az új típusú biztonsági kihívásoknak, utalván többek között Afganisztánra, mely hasonló nehézségek miatt a terrorizmus melegágya lett. [8]

A biztonság gazdasági szektorának vonatkozásában, többek között a napjainkban meghatározó jelentőségű energiafüggőségre, az energiahordozókért folytatott küzdelemre, a gazdaság működésében rejlő problémákra és viszonyokra kell gondolni, mely a biztonságra alapvetően hatást gyakorló gazdasági stabilitás alapja. Ez a szektor szoros összefüggésben van a politikai szektorral, hiszen az instabil államok politikai rendszerének összeomlása könnyen magával hozhatja a gazdasági rendszerük megroppanását is. Ugyanakkor nagyon sok esetben ezek az úgynevezett „működésképtelen államok” jelentős volumenű nyersanyag és erőforráskészletekkel rendelkeznek. A fentiekben említett komplex függőségi viszonyok miatt a biztonság gazdasági szektorában lokális szinten megjelenő kihívások nagyon könnyen átgűrűzhetnek globális szintre. [8]

A társadalmi szektorban rejlő kihívások okait az instabil, gyenge állami intézményekben, az etnikai és nemzetiségi ellentétekben, a társadalmi megosztottság okozta belső társadalmi problémákban találhatjuk meg. A feszültségek elsősorban a különböző csoportok közötti politikai, gazdasági hatalom megszerzéséért folytatott harcban nyilvánulhatnak meg. Az államnak nagyon fontos szerepe van a társadalmi biztonság megteremtésében az igazságos társadalmi viszonyok, a békés társadalmi létezés szükséges javak – közbiztonság, egészségügyi ellátás, honvédelem, oktatás – biztosítása által. A biztonság társadalmi szektorának globális hatásai többek között az etnikai üldöztetés, népiirtás okozta tömeges migrációban, a lokális konfliktusok eszkalálódásában [6] és a járványok terjedésében nyilvánulhatnak meg. A politikai, gazdasági szektorban rejlő kihívásokhoz hasonlóan a biztonság e szektorának instabilitása is kedvezhet a különböző szélsőséges csoportok térnyerésének. [8]

A környezeti szektorban rejlő kihívásokat górcső alá véve megállapíthatjuk, hogy alapvetően az emberi tevékenységek természeti környezetre gyakorolt hatásában keresendő a probléma oka. E szektor sajátosságaiból adódóan a felmerülő problémák – úgy, mint a napjainkban egyre inkább égetőbb túlnépesedési probléma vagy a globális felmelegedés okozta klímaváltozás - alapvetően globális szinten jelentkeznek, melyeknek rendezésében az egyes államoknak, de minden embernek, is jelentős feladata van. A környezeti szektorban rejlő problémák hatására könnyen fegyveres konfliktusok alakulhatnak ki a megújuló erőforrásokért (pl. a vízért), emellett szükséges olyan jelenségekkel is számolni, mint a vízhiány okozta migráció. Megemlítendő, hogy a fenti folyamatok következtében tovább fokozódhatnak a korábban említett „működésképtelen államok” instabilitásából származó veszélyek is. [8]

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYA [10]

Az Alkotmány a Magyar Köztársaság alaptörvénye és egyben legmagasabb szintű törvénye, a jogforrási rendszer csúcsa, melyet különleges eljárási rendben alkotnak meg. A benne foglalt alapjogok és az alkotmányos rend védelméről az Alkotmánybíróság gondoskodik. Az állam ebben szabályozza többek között a saját jogrendjét, az állampolgárok alapvető jogait és kötelezettségeit, valamint meghatározza az államszervezetre vonatkozó alapvető szabályokat. A jelenleg hatályos Alkotmány eredeti szövegét az 1949. évi XX. törvénnyel fogadta el az Országgyűlés 1949. augusztus 18-án, mely törvény 1949. augusztus 20-án lépett hatályba. Az azóta eltelt időszakban több módosításon esett át többek között a rendszerváltás, a NATO-hoz vagy az Európai Unióhoz való csatlakozásunk eredményeképpen.

A biztonság, mint fogalom, a Magyar Köztársaság biztonsága, illetve a Magyar Honvédség szerepvállalása szempontjából:

- az Alkotmány I. fejezet – Általános rendelkezések;
- II. fejezet – Az Országgyűlés;
- III. fejezet – A köztársasági elnök;
- VII. fejezet – A Kormány, VIII. fejezet – A Magyar Honvédség és egyes rendvédelmi szervek;
- valamint a XII. fejezet – Alapvető jogok és kötelességek, bír különös jelentőséggel.

Az I. fejezetben foglaltak alapján a biztonság elsődleges megteremtője maga az állam, amely garantálja a Magyar Köztársaság és állampolgárai szabadságát, függetlenségét, az ország területi épségét, a nemzetközi szerződésekben rögzített határait a háborút kerülve és az erőszakos eszközök alkalmazását mellőzve. Ezzel párhuzamosan részt vesz az európai egység megteremtésével kapcsolatos feladatok végrehajtásában is.

A II. fejezet összhangban az első fejezettel az állami rend stabilitásának megteremtésével, az Országgyűlés vonatkozó feladataival kapcsolatos. Ezen kívül a fejezet intézkedik a Honvédelmi Tanács bizonyos speciális helyzetekben történő létrehozásáról is különböző minősített időszakokban. Ezek a minősített időszakok a rendkívüli állapot [11], a szükségállapot [11] és a hadiállapot. [6] Ebben a fejezetben már a Magyar Honvédség is megemlítésre kerül a nemzeti vagy nemzetközi alkalmazásának és szerepvállalásának vonatkozásában, mellyel kapcsolatos döntés az Országgyűlés és a Honvédelmi Tanács hatáskörébe tartozik.

A III. fejezetnek alapvetően a Magyar Honvédség vezetése szempontjából van jelentősége, melyből egyértelműen kiderül, hogy a Magyar Honvédség főparancsnoka a köztársasági elnök.

A VII. fejezet az ország és az állampolgárok biztonságának megteremtésével kapcsolatos kormányzati szintű feladatokról intézkedik. Ezek közé az alkotmányos rend védelme, a Magyar Honvédség irányítása, az élet és vagyonbiztonságot veszélyeztető vészhelyzetek [11] elhárítása, a közrend és a közbiztonság megteremtése is tartozik.

A VIII. fejezet különös jelentőséggel bír. Az alkotmány itt részletezi a Magyar Honvédség rendeltetését, alapvető feladatrendszerét nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt, meghatározva azokat az állami szereplőket, akik az irányításában és vezetésében részt vesznek. Ennek értelmében elsődleges és legfontosabb feladata a haza katonai védelme, valamint nemzetközi szerződésekből eredő kollektív védelmi feladatok ellátása az Országgyűlés, a köztársasági elnök, a Honvédelmi Tanács, a Kormány és az illetékes miniszter irányítása alatt.

A XII. fejezet szól az állampolgároknak a biztonság megteremtésével kapcsolatos kötelezettségeiről, amelynek értelmében a haza védelmét minden állampolgár kötelességének tekinti, többek között a hadkötelezettség keretein belül.

Az Alkotmány tehát a fent említett fejezetekben írja elő az állam, a nemzeti vagyon, a nemzeti értékek, az állampolgárok egészének vagy jelentős részének a biztonságát, a vagyonbiztonságot fenyegető helyzeteknek, állapotoknak és kockázatoknak a kezelését. Állami szintű feladatokat határoz meg a veszély, a veszélyeztetettség esetére, vagyis a minősített időszakok alkalmával. Előírja a felelős személyek és szervezetek Alkotmányban rögzített feladatait az adott feltételek fennállása estén. Ezek a feladatok többek között:

- a kialakult helyzet minősítése, annak kihirdetése;
- a minősített időszakokkal kapcsolatos feladatok meghatározása;
- a szükséges rendszabályok bevezetése;
- az állami élet rendjének a szabályozása,
- valamint az állampolgárok igénybevételének az elrendelése.

Meglátásom szerint az Alkotmányban rögzített ide vonatkozó dolgok szorosan összekapcsolhatóak a biztonság katonai, társadalmi és politikai szektorával, mivel elítél minden olyan erőszakos cselekedetet, amely a hatalom megszerzése által egy instabil államszerkezetet, politikai intézményrendszert és társadalmi berendezkedést idézne elő. A globális biztonság szellemében pedig célul tűzi ki az európai egység megteremtését.

**AZ ORSZÁGGYŰLÉS 94/1998-AS (XII.29.) HATÁROZATA A MAGYAR
KÖZTÁRSASÁG BIZTONSÁG ÉS VÉDELEMPOLITIKÁJÁNAK
ALAPELVEIRŐL [12]**

A Magyar Köztársaság biztonságpolitikáját meghatározó egyik legfontosabb jogi dokumentum az országgyűlés 94/1998-as (XII. 29.) határozata, mely hatálytalanította a 11/1993. (III.12.) évi országgyűlési határozatot, valamint a 27/1993. évi (IV.23.) országgyűlési határozatot. Ezek közül az előbbi a Magyar Köztársaság biztonságpolitikai, míg az utóbbi a honvédelmi alapelveiről szólt. Mint azt korábban az Alkotmánnyal kapcsolatos módosítások tekintetében is említettem, a globalizálódó világ, a megszülető szövetségi rendszerek, hazánk NATO- és EU tagsága eredményezték ennek a két korábbi határozatnak is a hatálytalanítását, és a nevezett országgyűlési határozat megszületését.

A 94/1998-as országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikai alapelveit fogalmazza meg. Az elvek felsorakoztatása során egyértelműen utal arra, hogy a Magyar Köztársaság a biztonságot - a már korábban említettek szerint - komplexitása alapján értelmezi. Ez az olvasat a hagyományos értelemben vett politikai és katonai szektoron túlmenően magába foglalja többek között a gazdasági, pénzügyi, emberi jogi és kisebbségi, információs és technológiai, környezeti és a nemzetközi jogi szektorokat is, és ugyancsak utal a biztonságot veszélyeztető kockázati tényezők kiszélesedett spektrumára. Ebben az aspektusban a biztonságra ható veszélyforrásokat alapvetően

globális:

- terrorizmus;
- szervezett bűnözés;
- illegális migráció;
- gazdasági válságok;
- pénzügyi válságok;
- társadalmi válságok;
- tömegpusztító fegyverek,
- környezeti ártalmak;
- információs hadviselés;

regionális:

- a demokratizálódási folyamatok törékenysége;
- instabilitás és kiszámíthatatlanság;
- a nemzeti kisebbségek jogainak háttérbe szorítása;

és lokális szinten:

- a piacgazdaság kialakulását gátló tényezők;
- a gazdasági növekedés, jólét és az életminőség javulása ellen ható tényezők alapján különíti el.

A dokumentum megfogalmazza az ország biztonságpolitikájának legfőbb céljait, - melyek szoros összhangban állnak az Alkotmány szövegével – úgy, mint:

- az ország függetlenségének, szuverenitásának, területi épségének a szavatolását;
- az alkotmányos rend, a demokratikus jogállamiság, a piacgazdaság kedvező feltételeinek a megteremtését;
- a különböző emberi jogok érvényesülésének a biztosítását;
- az élet, vagyon és szociális biztonság megteremtését;
- a nemzetközi béke és biztonság fenntartását;
- az euro-atlanti régió stabilitását;
- az ország kedvező és stabil nemzetközi gazdasági, politikai és kulturális kapcsolatainak a megteremtését és fenntartását.

Az országgyűlési határozat utal arra, hogy a fent említett biztonságpolitikai célkitűzéseket a Magyar Köztársaság milyen módon kívánja megvalósítani. Ennek értelmében kimondja, hogy a biztonságpolitikai elképzeléseit az Alkotmánnyal összhangban, a különböző nemzetközi szervezetek, mint az ENSZ [13], az EBESZ [14] [15], az Európa Tanács [16], az Észak-atlanti Szerződés Szervezete [17] [18] dokumentumaiban rögzített alapelveknek és kötelezettségvállásoknak megfelelően kívánja megvalósítani. A biztonság szempontjából tesz egy nagyon fontos megállapítást, - eszerint kimondja, hogy az országnak nincsen ellenségsége, a nemzetközi jog előírásait betartó nemzetközi szintér szereplőit partnerként kezeli, a vitás kérdéseket pedig a nemzetközi jog előírásait figyelembe véve békés eszközökkel kívánja rendezni.

Az országgyűlési határozatból nyilvánvalóvá válik, hogy az ország, azonosul a globalizálódó, szövetségi rendszereken nyugvó világ kihívásaival. Az állampolgárainak a biztonságát ebben a környezetben, az euroatlanti régió szerves részeként, a NATO égisze alatt fennálló kollektív védelemre alapulva képzeli el garantálni.

Az országgyűlési határozat kötelezettséget vállal arra, hogy megteremti a benne foglalt feladatok végrehajtásához szükséges feltételeket, és felelőssé teszi a Kormányt a Nemzeti Biztonsági Stratégia és a Nemzeti Katonai Stratégia kidolgozásáért, felülvizsgálatáért, valamint a bennük meghatározott feladatok végrehajtásáért.

A fentieket összegezve levonható az a következtetés, hogy az országgyűlési határozat megszületése többek között a globalizálódó világ, a változó szövetségi rendszerek, az új típusú kihívások megszületésének az eredménye. A Magyarország biztonságának megteremtésével kapcsolatos feladatok és intézkedések során figyelembe veszi a biztonság fogalmának komplexitását és mindazokat a globális, regionális és lokális veszélyforrásokat, melyek a biztonság fenntartására vagy megteremtésére közvetlen hatást gyakorolnak. A Magyar Köztársaság biztonságának megteremtését a kollektív védelem keretében, a nemzetközi szövetségi rendszerek égisze alatt kívánja megvalósítani.

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEMZETI BIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA [19]

A Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiáját 2004. március 31-e ülésén fogadta el a Kormány a 2073/2004 (III.31.) kormányhatározat formájában. A határozat 2004. április 15-én lépett hatályba felváltva ez által a korábban érvényben lévő 2144/2002 (V.6.) kormányhatározatot a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. A korábbi stratégia átdolgozását ebben az esetben is a globális változások indokolták, melyek során az európai integrációs folyamat egyik jelentős mérföldköveként 2004. május 1-vel Magyarország az Európai Unió teljes jogú tagja lett.

A stratégia a Magyar Köztársaság biztonság és védelempolitikai alapelveire épít összhangban a NATO 1999. évi Stratégiai Koncepciójával [20], valamint az Európai Unió

által 2003-ban elfogadott Európai Biztonsági Stratégiával. [21] A kormányhatározat alapvetően:

- a biztonsággal kapcsolatos értékek és érdekek;
- a biztonsági környezet (fenyegetések, kockázatok, kihívások);
- az elérendő célok és a végrehajtandó feladatok;
- a megvalósításhoz szükséges eszközök;
- valamint az ágazati stratégiák:
 - katonai;
 - nemzetbiztonsági;
 - rendvédelmi;
 - gazdasági-pénzügyi;
 - humán erőforrás-fejlesztési;
 - szociálpolitikai;
 - informatikai és információvédelmi;
 - katasztrófavédelmi és környezetbiztonsági;
 - terrorizmus elleni küzdelem kérdéskörével foglalkozik.

A Nemzeti Biztonsági Stratégia megfogalmazásában a Magyar Köztársaság a biztonságot, mint alapvető értéket kezeli:

- a béke;
- a stabilitás;
- a szuverenitás;
- a demokrácia;
- a jogállamiság;
- a vállalkozás szabadsága;
- az emberi és az alapvető szabadságjogok tiszteletben tartása;
- valamint a magyarság kulturális örökségének és identitásának megőrzése mellett.

Ezeknek az értékeknek a védelme, létük stabilitásának a megteremtése meghatározó jelentőséggel bír a korábban említett biztonsági szektorok kapcsán is.

A biztonsággal kapcsolatos érdekek közé sorolja többek között:

- az ország területének, szuverenitásának, alkotmányos rendjének megőrzését;
- a nemzetközi béke és biztonság fenntartását;
- az Európai Unió integrációjának és a közös európai politikának kiterjesztését;
- a nemzetközi béke és biztonság erősítését;
- a fenntartható gazdasági növekedést;
- az állampolgárok biztonságának és jólétének az előremozdítását;
- valamint az euro-atlanti térség stabilitásának megőrzését.

A fentieket tekintve megállapítható, hogy szinte teljes az összhang az Alkotmányban és a 94/1998-as országgyűlési határozatban rögzített biztonságpolitikai célkitűzésekkel.

A biztonsági környezet, az arra hatást gyakorló fenyegetések, kockázatok és kihívások vonatkozásában - hasonlóan a 94/1998-as országgyűlési határozathoz - megkülönbözteti a kockázati tényezők globális, regionális és lokális dimenzióját. Ennek következtében a globális dimenzió keretében:

- a terrorizmusban;
- a fegyverkereskedelemben;

- a tömegpusztító fegyverekben;
- az illegális migrációban;
- valamint az információs hadviselésben rejlő, a biztonságot veszélyeztető kihívások jelennek meg.

Regionális szinten olyan fenyegetésekről esik szó, mint:

- a Közép-Európában és Délkelet-Európában (társadalmi, szociális ellentmondások, nemzeti, etnikai, kisebbségi és vallási problémák);
- a FÁK- országokban (bűnözés, illegális migráció, terrorizmus);
- a mediterrán térségben (szegénység, gyors népességnövekedés, migráció, terrorizmus, szervezett bűnözés);
- valamint a Közel- és Közép-Kelet (vallási, politikai, területi viták, terrorizmus, tömegpusztító fegyverek, energiahordozók ellenőrzésére irányuló törekvések) gócpontjaiban rejlő veszélyforrások.

A belső kihívásokat tekintve a legfőbb kockázati tényezők között említi a dokumentum:

- a szervezett bűnözést;
- a feketegazdaságot;
- a korrupciót;
- a kábítószerterjedését;
- a politikai és vallási szélsőségek megerősödését;
- valamint a demográfiai kihívásokat.

A szövetségi kötelezettségekkel párhuzamosan a dokumentum a saját képességek fejlesztésére is jelentős hangsúlyt fektet. Az elérendő célok között jelöli a nemzetközi szervezetekhez, mint:

- a NATO-hoz (a hagyományos védelmi feladatok, a szövetségi együttműködés képességeinek megőrzése, az euroatlanti régióban és azon kívül jelentkező válságkezelés);
- az Európai Unióhoz (részvétel az Európai Unió közös kül és biztonságpolitikájában, gazdaságpolitikai integráció elmélyítése);
- a transzatlanti együttműködés területéhez (terrorizmus elleni küzdelem, NATO és Európai Unió stratégiai partnerség elmélyítése);
- az ENSZ-hez (részvétel a békefenntartó missziókban, hozzájárulás a világszervezet alkalmazkodásához az új típusú kihívásokhoz);
- az EBESZ-hez (részvétel EBESZ-missziókban, a fegyverzetellenőrzésben);
- valamint a gazdasági diplomácia területéhez kapcsolódó célkitűzéseket (tagságunk fejlesztése a regionális gazdasági szervezetekben).

Megfogalmazza továbbá a térségünk államaival való kapcsolattartás fontosságát, melynek értelmében a kétoldalú és regionális kapcsolatok terén, a határon túli magyarok vonatkozásában és a FÁK-országokkal kapcsolatban jelöl meg feladatokat.

A globális térben jelentkező fenyegetésekhez és kihívásokhoz fűződő célkitűzések:

- a terrorizmus és a tömegpusztító fegyverek alkalmazásának megakadályozása elleni küzdelemben;
- a regionális konfliktusok kezelésében;
- az államépítésben;

- a humanitárius segítségnyújtásban;
- a schengeni együttműködésben;
- az információs rendszerek védelmében;
- a természeti és civilizációs környezet védelmében testesülnek meg.

A belső kihívásokkal kapcsolatos legfontosabb biztonságot elősegítő és fokozó célkitűzések:

- a szervezett bűnözés;
- a feketegazdaság;
- a korrupció;
- a kábítószeres terjedése;
- a politikai és vallási szélsőségek elleni küzdelemben;
- és a demográfiai kihívásokra adott válaszokban érhetőek tetten.

A stratégia soron következő fontos része a nemzeti biztonsági stratégia megvalósításához szükséges eszközöket sorolja fel, melyek között legfontosabbaknak:

- a feltételeket biztosító nemzetgazdaságot;
- a hazai és a nemzetközi élet minden területén megnyilvánuló együttműködést;
- a megfelelő politikai, diplomáciai, katonai, katasztrófa-elhárítási területeket jelöli meg, melyek az ágazati stratégiák legfontosabb alappillérei.

Erre a gondolatra épül a dokumentum utolsó része, mely egyértelművé teszi, hogy a biztonság realizálásával kapcsolatos feladatok megoszlanak a különböző ágazatok között - ebből adódóan minden ágazat számára előírja, hogy dolgozza ki a saját szakterületére vonatkozó, a Magyar Köztársaság külső és belső biztonságának fenntartásához kapcsolódó gyakorlati módozatokat, stratégiákat -.

Konklúzióként megállapítható, hogy a Nemzeti Biztonsági Stratégia eleget tesz az országgyűlési határozatban foglalt kötelezettségeknek. A Kormány egy olyan stratégiát dolgozott ki, mely megfelel a kor kihívásainak, elvárásainak. A dokumentum reális értékelése a világban végbement változásoknak, a végrehajtandó feladatokat és az azok megvalósításához szükséges célokat ennek szellemében fogalmazza meg, és alakítja ki, továbbá igyekszik választ adni a biztonság valamennyi szektorában felmerülő kihívásokra.

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KATONAI STRATÉGIÁJA [22]

A Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiáját 2009. január 30-án fogadta el a kormány az 1009/2009 (I.30.) kormányhatározat formájában, mely 2009. február 05-én lépett hatályba. Mint már korábban is említettem, ebben az esetben is igaz, hogy a nevezett katonai stratégia kidolgozását is a folyamatosan változó biztonsági környezet ihlette. Markánsan tükröződik benne a biztonsággal kapcsolatban már oly sokszor említett új felfogás, valamint az új típusú kihívásokra való reagálás.

A katonai stratégia taglalja a Magyar Köztársaság megváltozott biztonsági környezetét, védelempolitikájának alappilléreit, a Magyar Honvédség feladatait, alkalmazásának várható körülményeit, szükséges képességeit, a haderő-fejlesztési irányokat, valamint a Honvédség fenntartásának és fejlesztésének feltételeit.

A megváltozott biztonsági környezettel kapcsolatban említést tesz a globalizálódó világról, melynek következtében az átfogó biztonság keretében nem választható el egymástól a közvetlen környezet, a régió, a kontinens és a távolabbi területek biztonsága. A biztonság

megteremtésében kulcsfontosságú szerepet játszanak azok a nemzetközi szervezetek (NATO, EU), melyekbe hazánk integrálódott. Ennek a folyamatnak az eredményeképpen az ország biztonsági helyzete egyre stabilabb, de mindezek mellett a globális folyamatok következtében ezt a biztonságot egyre távolabbi régiók és újabbnál újabb kihívások veszélyeztethetik. A dokumentum a potenciális veszélyforrások között nevezi meg:

- a terrorizmust;
- a tömegpusztító fegyverek alkalmazásának elterjedését;
- a kábítószer kereskedelmet;
- a klímaváltozást;
- és az olyan kedvezőtlen demográfiai változásokat, mint a túlnépesedést, a politikai és vallási szélsőségek felerősödését.

A Magyar Köztársaság védelempolitikai alapelveit tekintve a honvédelem két legfontosabb alappillérenek a nemzeti haderőt és a szövetségen belüli együttműködést tekintti. A korábbi Nemzeti Biztonsági Stratégiában foglaltakhoz hasonlóan kihangsúlyozza, hogy Magyarországnak nincsen ellenségképe, hazánk a NATO, az EU, az ENSZ, valamint az EBESZ konstruktív és aktív tagja kíván lenni. Ennek érdekében a Magyar Honvédség a lehetőségeihez mérten részt vállal, és részt kíván vállalni a régió és a világ stabilitásának megőrzését szolgáló békefenntartó és humanitárius műveletekben.

A biztonság dimenzióinál a hagyományos értelemben vett politikai és katonai dimenziókon túl, annak:

- gazdasági;
- pénzügyi;
- energiaellátási;
- rendvédelmi;
- emberi jogi és kisebbségi;
- információs és technológia;
- környezeti;
- demográfiai;
- civilizációs;
- egészségügyi;
- és nemzetközi jogi dimenzióival is számol.

A Magyar Honvédségre háruló jövőbeni feladatok és azok végrehajtási környezetével kapcsolatban megfogalmazódik a dokumentumban, hogy továbbra is a Magyar Köztársaság védelme, a NATO kollektív védelméből adódó feladatok és a nemzetközi műveletekben való részvétel kap nagy hangsúlyt. Ezek keretében olyan konkrét feladatokról van szó többek között, mint az ország függetlenségének, területi épségének a szavatolása, a befogadó nemzeti támogatás és a hatékony légtérvédelem. A dokumentum szerint az országnak továbbá olyan új típusú feladatokkal is számolnia kell, mint az illegális migráció, az elhúzódó konfliktusok, a terrorizmus, az aszimmetrikus konfliktusok kezelése és a tömegpusztító fegyverek alkalmazásával szembeni hatékony védekezés.

A dokumentum a megváltozott biztonsági környezettel és az új típusú kockázati tényezőkkel összhangban megfogalmazza az egyes elérendő célokat a haderőfejlesztés és a még hiányzó képességek tekintetében. Ezek alapján természetesen nagy hangsúlyt kell helyezni a NATO és EU képességek fejlesztésére mind a szárazföldi erő mind pedig a légi erő vonatkozásában. A haderőfejlesztésnek képességalapúnak kell lennie, mely lehetővé teszi a hatékony reagálást a megváltozott globális viszonyokra. Ezek sarokkövei:

- a tábori híradó és informatikai rendszerek rendszerszemléletű fejlesztése;
- a hálózatalapú működés kialakítása;
- a szárazföldi erő mobilitásának, tűzerejének és védettségének növelése;
- a légi erő modernizációja, kapacitásának növelése;
- a katonák egyéni felszerelésének korszerűsítése;
- valamint a technikai felderítő eszközök rendszerbe állítása.

Természetesen a megjelölt képességek és haderő-fejlesztési irányok eredményes megvalósítása elképzelhetetlen állami közreműködés nélkül. Itt a civil erőforrásoknak az ország védelmébe történő bevonásáról, a szükséges jogi és technikai infrastruktúra kialakításáról van szó. Ezek alapján megállapítható, hogy a jövőbeni stabil, hatékony és rugalmas haderővel szemben támasztott legfontosabb követelmények:

- a stratégiai környezet változásaihoz való alkalmazkodás képessége;
- a gyorsan változó harcászati, hadműveleti helyzetre való reagálás képessége;
- az erők megfelelő készenléti kategóriákban való tartása;
- a többnemzeti összhaderőnemi környezetben való tevékenység;
- az interoperabilitás;
- a harc hatékony megvívása;
- az erők védelme és megóvása;
- a hálózatközpontú környezetben való alkalmazás képessége;
- a hatékony felderítés és információszerzés;
- a telepíthetőség és a mobilitás;
- valamint képesség a lakossággal és a civil környezettel való együttműködésre.

A katonai stratégia utolsó részében a Magyar Honvédség fenntartásának és fejlesztésének feltételeit taglalja, melyben nagy hangsúlyt helyez annak alapvető és legfontosabb alkotóelemére, a katonára. Ebből kifolyólag különös figyelmet kell fordítani a személyi állomány megtartására, kiszámítható jövőképének a kialakítására, megfelelő kvalitásaira, kiképzésére és felkészítésére. A dokumentumban megfogalmazódik, hogy a hatékony védelem és biztonság garantálása érdekében nélkülözhetetlen a szükséges anyagi és pénzügyi források megteremtése, biztosítása, a védelmi kiadások tervszerű növelése és a Védelmi Tervezési Rendszer hatékony működtetése és fejlesztése. Ezekkel együtt kiemeli a stratégiai tartalékok képzését, a haditechnikai eszközök, a készletekkel való gazdálkodás elveinek és a honvédelmi infrastruktúrának a fejlesztését is.

Véleményem szerint a fentiek alapján megállapítható, hogy a katonai stratégia eleget tesz a 94/1998-as kormányhatározat kívánalmainak. A megváltozott biztonság és biztonsági környezet kihívásaira adandó válaszok mellett megnevezi az azok megadásához szükséges feltételeket is. Konkrét iránymutatást fogalmaz meg egy ütőképes, az adott kor színvonalának megfelelő, a megváltozott biztonsági kihívásokra hatékonyan és rugalmasan reagálni képes haderő felépítésével és továbbfejlesztésével kapcsolatban.

KONKLUZÓ

Az érintett dokumentumok elemzése alapján elmondható, hogy az azokban foglalt alapelvek, feladatok és iránymutatások figyelembe veszik a megváltozott kor követelményeit a biztonsággal, a Magyar Köztársaság biztonságának értelmezésével, megteremtésével és a Magyar Honvédség alkalmazásával kapcsolatban. Túllépve a hagyományos értelemben vett biztonság fogalmán, azt átfogó, komplex és globális módon kezelik.

Véleményem szerint a szövetségi tagság és a nemzetközi integráció elkötelezett híveként a Magyar Köztársaság a biztonságpolitikai célkitűzéseit és a megteremtésükhöz szükséges feltételrendszert összhangba kívánja hozni a nemzetközi előírásokkal és elvárásokkal oly módon, hogy hatékonyan reagálni tudjon a megváltozott kihívásokra, a korunkban jellemző új típusú veszélyforrásokra. A nemzetközi integrációs folyamatban állampolgárainak a biztonságát békés eszközökkel kívánja szavatolni, partnerként kezelve a nemzetközi integráció résztvevőit. A biztonság szavatolása egyik sarokkövének a kollektív védelmet tekintik, de mindezek mellett figyelmet fordít a saját képességek fejlesztésére is.

Az elemzett dokumentumok nem csak fogalmi magyarázatokkal, elvi felvetésekkel szolgálnak a komplex biztonságról, hanem konkrét célokat, feladatokat, iránymutatásokat fogalmaznak meg az azt veszélyeztető kihívásokra adandó válasszal kapcsolatban is. Megjelölik a Magyar Honvédség, mint a Magyar Köztársaság biztonságát elsődlegesen szavatoló fegyveres szervezet jövőbeni fejlesztési irányait is, melynek eredményeképpen egy rugalmasan reagálni képes, hatékony, gazdaságos működésű, a nemzetközi elvárásoknak és a szövetségi kötelezettségeknek eleget tevő haderő alakulhat ki.

HIVATKOZÁSOK

- [1] Az információs hadviselés hazai kormányzati kihívásai. Tanulmány kivonat. – p. 1-6. (Forrás: http://www.enoadvisory.com/doc/Informacios_Hadviseeles_Tanulmany_EXTRACT_ENO_Advisory.pdf /letöltés ideje: 2009.10.24./)
- [2] Szabó András: Az információs hadviselés és a hadtudomány. – In: Hadtudomány A Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata, 1998. December, VIII. évfolyam 4. szám (elektronikus). (Forrás: <http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/1998/ht-1998-4-5.html> /letöltés ideje: 2009.10.24./)
- [3] Nemzetközi Hírközlési és Informatikai Tanács - Információs Társadalom Technológia Távlatai - Körkép 2007. Szeptember Október. – p. 1-25. (Forrás: http://www.nhit-it3.hu/it3-cd/IT3_korkep_07szept_okt.pdf /letöltés ideje: 2009.10.24./)
- [4] 2080/2008. (VI. 30.) Kormányhatározat a Kritikus Infrastruktúra Védelem Nemzeti Programjáról. – p. 1-22. (Forrás: [http://www.bm.hu/web/jog_terv_nsf/0/19659F03FD726909C12574C20034751C/\\$FILE/2080_2008_Korm-hat.pdf](http://www.bm.hu/web/jog_terv_nsf/0/19659F03FD726909C12574C20034751C/$FILE/2080_2008_Korm-hat.pdf) /letöltés ideje: 2009.10.23./)
- [5] Glatz Ferenc: Migráció a kibővített Európai Unióban. – p. 400-407. (Forrás: <http://www.glatzferenc.hu/upload/file/Kotetek/5K-50.pdf> /letöltés ideje: 2009.10.24./)
- [6] Magyar Hadtudományi Társaság: Hadtudományi Lexikon I. kötet. Szabó József (főszerk.) – Budapest, 1995. – 144. p. – ISBN 963 04 5227 8
- [7] Matus János: A biztonság és a védelem problémái a változó nemzetközi rendszerben. – In: Hadtudomány A Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata, 2005. december, XV. évfolyam 4. szám (elektronikus). (Forrás: http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2005/4/2005_4_24.html /letöltés ideje: 2009.10.24./)
- [8] Biztonságpolitikai szemle Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület. – Corvinák. – 1. A biztonsági kihívások új felfogása. - Az új típusú biztonsági kihívások új elméleti keretben. (Forrás: http://bizpol.playhold.hu/?module=corvinak&module_id=4&cid=1 /letöltés ideje: 2009.10.24./)

- [9] Magyar UNESCO Bizottság – A fenntartható fejlődés fogalma, célkitűzése. (Forrás: <http://www.unesco.hu/index.php?type=node&id=131> /letöltés ideje: 2009.10.27./)
- [10] A Magyar Köztársaság Alkotmánya. (Forrás: <http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc.cgi?docid=94900020.tv> /letöltés ideje: 2009.11.07./)
- [11] Magyar Hadtudományi Társaság: Hadtudományi Lexikon II. kötet. Szabó József (főszerk.) – Budapest, 1995. – ISBN 963 04 5228 6
- [12] Az Országgyűlés 94/1998-as (XII.29.) határozata a Magyar Köztársaság biztonság és védelempolitikájának alapelveiről. (Forrás: <http://www.complex.hu/kzldat/o98h0094.htm/o98h0094.htm> /letöltés ideje: 2009.11.07./)
- [13] Az Egyesült Nemzetek Szervezete. (Forrás: <http://www.menszt.hu/> /letöltés ideje: 2009.11.07./)
- [14] Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet. (Forrás: http://www.mfa.gov.hu/kulkepvisolet/AT_EBESZ/hu/EBESZ/EBESZ.htm /letöltés ideje: 2009.11.07./)
- [15] Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet. (Forrás: http://bizpol.playhold.hu/?module=corvinak&module_id=4&cid= /letöltés ideje: 2009.11.07./)
- [16] Európa Tanács. (Forrás: <http://www.europatanacs.hu/> /letöltés ideje: 2009.11.07./)
- [17] Észak Atlanti Szerződés Szervezete. (Forrás: http://bizpol.playhold.hu/?module=corvinak&module_id=4&cid=107 /letöltés ideje: 2009.11.07./)
- [18] Észak Atlanti Szerződés Szervezete. (Forrás: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm> /letöltés ideje: 2009.11.07./)
- [19] A Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiája. (Forrás: http://www.hm.gov.hu/hirek/kozlemenyek/a_magyar_koztarsasag_nemzeti_biztonsagi_strategiaja /letöltés ideje: 2009.11.07./)
- [20] A NATO katonai stratégiái. (Forrás: http://bizpol.playhold.hu/?module=corvinak&module_id=4&cid=109 /letöltés ideje: 2009.11.08./)
- [21] Az európai biztonság és védelempolitika kialakulásának és fejlődésének története. (Forrás: http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/esdp/eu_biztonsag_vedelepolt_ebvp_tortenet.htm /letöltés ideje: 2009.11.08./)
- [22] A Magyar Köztársaság Katonai Stratégiája. (Forrás: http://www.honvedelem.hu/cikk/0/13818/katonai_strategia_kormanyrendelet.html /letöltés ideje: 2009.11.08./)